

ESOGÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Danışmanlık El Kitabı

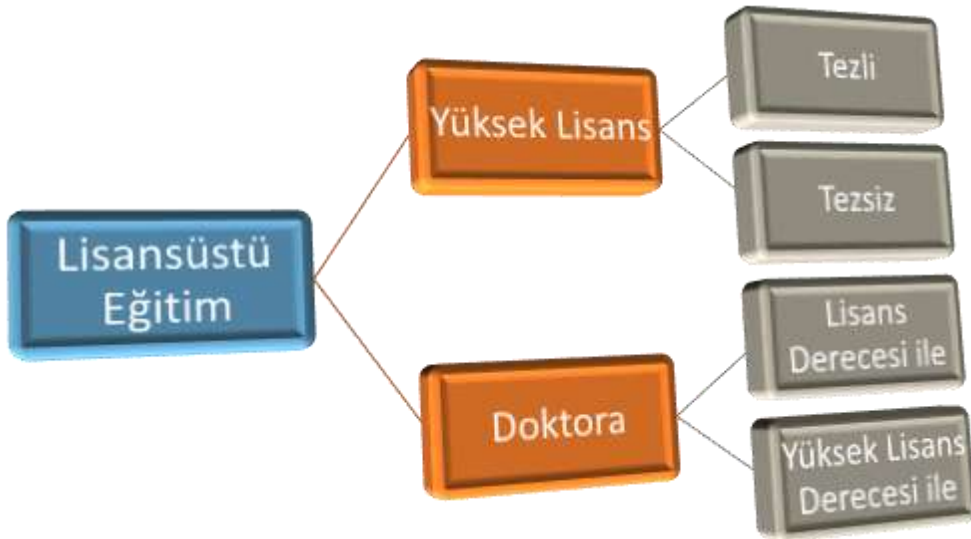
Eskişehir, 2022

Lisansüstü Eğitimde Danışmanlık Klavuzu

Unutmayalım ki!
'Sorgulamayı da,
önceki geleneklere ve kaynaklara saygıyı da öğretmek...
ama çarpıcı yeni fikirleri ve ileriye doğru cesur adımları da cesaretlendirmek...
yani koruma ve değişim arasındaki o 'tatlı nokta'yı yakalamaya çalışmak...
İşte en iyi doktora programları bunu yaparlar!
Lee S. Shulmana
The Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching Başkanı¹

Lisansüstü Eğitim Ve Özellikleri

Lisans eğitimi, üniversitelerin 4 yıllık fakülteleri bitirildiğinde tamamlanmış olur. Lisansüstü Eğitim, bir lisans eğitimi sonrasında Yüksek Lisans ve Doktora programlarında yapılan üst eğitimidir. Lisansüstü eğitim şeması Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1: Lisansüstü eğitim uygulamaları

Yüksek Lisans: Lisans eğitiminin hemen ardından devam edilen eğitim Yüksek Lisans olarak adlandırılır. Yüksek Lisans her lisans mezununun kendi alanında ve belirli şartlar dâhilinde başka alanlarda yapabileceği, lisansüstü eğitimin ilk basamağıdır. Yüksek Lisans, lisans diplomasıyla doktora arasında yer alan akademik bir derecedir. Yüksek Lisans eğitiminin amacı, programa dâhil olan öğrencilere ilgilendiği alanda bilimsel olarak yetkinlik kazandırmaktır. Yüksek Lisans eğitimi yükseköğretim kurumları tarafından yürütülür, ardından birey Yüksek Lisans diploması alır. Yüksek Lisans mezunlarının kamuda ve özel sektörde istihdam edilme şansı daha yüksektir.

Yüksek Lisans, bir bilim disiplini içerisinde derinlemesine çalışarak, lisans eğitiminden daha üst seviyede bilgi edinmek amacıyla gerçekleştirilen bir öğretim programı olarak tanımlanmaktadır. Yüksek Lisans eğitimi süresince öğrenci, ilgilendiği alan için uygulaması gereken bilimsel araştırma yöntemlerini öğrenir ve uygulamasını yapar. Yüksek Lisans ders sayısı, lisans eğitime göre daha azdır. Bunun yanında ders içerikleri daha yoğundur. Eğitim süreçlerinin “çıracılık dönemi” olarak da görülmektedir.

Yüksek Lisans eğitimi tezli ve tezsiz yüksek lisans programları ile yapılabilir. Tezli Yüksek Lisans programının amacı; öğrencinin bilimsel araştırma yaparak bilgilere erişme, bilgiyi değerlendirme ve yorumlama yeterliği kazanmasını sağlamaktır. Tezli Yüksek Lisans eğitimi en az 4 dönem yani (2 yıl) sürmektedir ve bu sürenin 1 yılı ders, 1 yılı tez yazım aşamasıdır. Tezli Yüksek Lisans programı; toplamda 21 yerel krediden az olmamak koşuluyla en az 7 ders, seminer dersi, uzmanlık alan dersi ve tez çalışması olmak üzere 120 AKTS (Avrupa Kredi Transfer Sistemi) kredisinden oluşur.

Tezsiz Yüksek Lisans programı ile mesleki bir konuda detaylı bilgi kazandırmak amaçlanır. Öğrenilen bilginin pratikte nasıl kullanılacağını göstermeyi hedefleyen bir yüksek lisans türüdür. Tezsiz yüksek lisans eğitiminin süresi 3 dönem yani 1,5 yıldır. Ders dönemlerinin ardından dönem projesi ilgili akademisyenler tarafından değerlendirilir; başarılı görülen öğrenciler mezun edilir.

Doktora: Doktora, bir Lisans veya Yüksek Lisans programını bitirdikten sonra söz konusu bilim dalında sınav ve bilimsel bir eserle erişilen derece veya basamaktır. Doktora programının amacı, belirli bir alanda araştırmacı bilim insanı yetiştirmektir. Doktora programları öğrenciye bağımsız araştırma yapma, bilimsel problemleri, verileri, geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma, analiz etme becerileri kazandırmayı

hedefler. Günümüzde, üniversitelerde, akademik unvana sahip bir pozisyonda çalışabilmek, ders verebilmek ve araştırma yapabilmek için doktora derecesi ön koşul durumuna gelmiştir.

Doktora, en az 8 yarıyılık Lisans ve en az 4 yarıyılık yüksek lisans eğitime dayalı bir yükseköğretim programıdır. Doktora programı, tezli yüksek lisans derecesi ile kabul edilmiş öğrenciler için toplam 21 yerel krediden az olmamak koşuluyla en az 7 adet ders, seminer, yeterlik sınavı, tez önerisi ve tez çalışması olmak üzere en az 240 AKTS kredisinden oluşur. Yüksek Lisans ve Doktora eğitiminde sağlanması gereken koşullar sunulmuştur.

	Tezli Yüksek Lisans	Tezsiz Yüksek Lisans	Doktora (Tezli YL Derecesiyle)	Doktora (Lisans Derecesiyle)
Dersler	En az 7 ders	En az 10 ders	En az 7 ders	En az 14 ders
	Seminer		Seminer	Seminer
			Yeterlilik sınavı	Yeterlilik sınavı
			Tez önerisi	Tez önerisi
	Uzmanlık alan dersi		Uzmanlık alan dersi	Uzmanlık alan dersi
	Tez Çalışması	Dönem Projesi	Tez çalışması	Tez çalışması
AKTS/KREDİ	120/21	60/30	240/21	300/42
Süre	4 yarıyıl En çok 6 yarıyıl	2 Yarıyıl En çok 3 yarıyıl	4 Yarıyıl En çok 12 yarıyıl (en az 3 yarıyıl tez çalışması için)	10 Yarıyıl En çok 14 yarıyıl (en az 3 yarıyıl tez çalışması için)

Enstitüler

Enstitüler, Üniversitelerde ve fakültelerde birden fazla benzer ve ilgili bilim dallarında lisansüstü, eğitim - öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama yapan bir yükseköğretim kurumudur. Lisansüstü eğitimin programları fakülterlere değil, enstitülere bağlıdır, tüm yasal ve bürokratik işlemleri enstitüler tarafından yürütülür.

Lisansüstü eğitim, **enstitüler**, **program-eğitici** ve **öğrenci** bileşenlerinden oluşmaktadır. Gelişime açık olmak, öğrencinin programa yerleşmesi ve mezun olması işlemlerin tümündeki bürokratik süreçlerde görev almak, öğrencilere ve eğiticilere kolaylık sağlamak, birimlerin iyileşmesine katkıda bulunmak ve paydaşlar arasında köprüler kurmak enstitülerin en önemli görevleri olmalıdır. Yeniliklere uyum sağlayabilmek amacıyla enstitü idari personeli gelişmeler konusunda bilgilendirilmeli, ilaveten zaman zaman meslek içi eğitime tabii tutulmalıdır.

Enstitüler eğitim-öğretim süreci içinde aktif görev alabilmek için planlı bir çalışma programı yürütmelidirler.

Üniversitelerde Enstitülerden Beklentiler

- Her dönem başında ve sonunda öğrencilere enstitüden beklentileri ile ilgili anketler yapılmalı
- Öğrencilerin kurum aidiyetlerini artırmaya yönelik çalışmalar yapılmalı
- Danışmanlık eğitimlerini artırmalı
- Enstitüye bağlı anabilim dalları ziyaret edilmeli, karşılıklı beklentiler alınmalı
- Öğrencilerin eğitimleri sırasında karşılaştıkları sorunlarla ilgili gerekli bilgilendirmeler yapılmalı
- Her öğrenci ve danışmanla ilgili izlenebilir bir sistem oluşturulmalı (sınırdaki öğrencilere zamanında müdahale vb.)

Enstitüde Danışman Olmak

“Bir şeyi anladığımızı gösteren en nihai test onu öğretebilecek hale dönüştürme becerimizdedir”

Aristo

Danışman, ‘Yüksek Lisans’ veya ‘Doktora’ öğrencilerinin lisansüstü eğitimleri boyunca gelişiminden sorumlu olan kişidir. ESOGÜ’de lisansüstü programlara öğrenci kayıt edildiği andan itibaren programı yürüten anabilim dalı kurulu tarafından üniversite kadrosunda bulunan bir öğretim üyesi akademik danışman olarak önerilir ve enstitü yönetim kurulu onayı ile kesinleşir. Bir lisansüstü öğrencisinin danışmanı ile iyi ilişkiler kurması önemlidir. Danışman seçiminde iyi bir ilişki kurmak için, öncelikle iyi bir iletişim gereklidir. Danışman ve öğrenci için karşılıklı beklentileri belirlemek ve ona göre hareket etmek, ileride oluşabilecek anlaşmazlıkları en aza indirecektir.

Danışmanlık, hem danışman hem de öğrenci için dikkatle takip edilmesi gereken bir süreçtir. Gerek danışman, gerekse öğrenci bu süreci yönetebilmek için ayrı ayrı çaba göstermek ve kendilerini geliştirmek zorundadır. Öğrenciyi merkeze alırsak, danışmanın konumu süreç içinde değişime uğrar. Başlangıçta, danışman buyurgan ve hakim, öğrenci ise edilgen ve bağımlı iken, giderek öğrenci bağımsızlık kazanır, tez konusuna hakim olur, sonunda danışmanıyla daha “eşit” hale gelir. İşte bu dönüşüm süreci iyi yönetilmelidir; çünkü, bu sırada kişilik çatışmalarıyla karşılaşılabilir. İyi danışmanlık becerileri öğrenilebilir ve geliştirilebilir.

Yapılan araştırmalar, erişilebilir, yardımsever, sosyalleştirici ve sevecen olarak tanımlanan danışmanların öğrenciler üzerinde etkili olduğunu buna karşılık erişilemeyen, yardımcı olmayan ve öğrencilere ilgi duymayanların ise daha az öğrencilerine daha az etkili olarak algılandığı kabul edilmektedir.

Danışman ve öğrenci değerlendirildiğinde, her bireyin kendine özgü bir kişiliğe sahip olduğu ve her bireyin kendini ifade etme şeklinin birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Öncelikle danışman, öğrencisinin karakter ve kişilik özelliklerini çok iyi tanımalı ve ihtiyaçlarını dikkatlice değerlendirmelidir. Danışmanın rolü bilgi aktarımından ziyade öğrencinin durumuna uygun bir eğitim, öğretim ve rehberlik göstermek olmalıdır. Bugüne

kadar yaşadığı tecrübeleri öğrencileri gözlemleyerek uygun olarak aktarmalı, öğrencinin kişisel vizyonunu desteklemelidir. Her bireyin birbirinden farklı karaktere sahip olduğunu bilmeli ve öğrencisinin kişisel başarısını objektif olarak değerlendirebilmelidir.

Danışman lisansüstü programın ilk aşamalarında, öğrenciye ders seçimi konusunda yardımcı olur. Ders döneminde seminer konusu belirlenmesi, sunum teknikleri, araştırma ya da proje planlanması ve yapılması gibi durumlarda öğrenciye rehberlik eder. Tez döneminde ise, öğrencisinin tezinin konusunun belirlenmesi, literatür tarama, araştırmanın yapılması, verilerin toplanması, analiz edilmesi ve enstitünün tez yazım kurallarına uygun yazılarak başarılı bir ürün ortaya çıkarılması için gereken süreçlerde öğrenciye yol gösterir. Ayrıca öğrencisinin eğitim süreci boyunca çeşitli çalışmalarda yer almasını bunlardan elde edilen verilerden üretilen poster yada sözlü olarak hazırlanan bildirileri kongrelerde sunmasını ve sunumunu bir dergide yayınlaması için motive eder. Lisansüstü eğitim sonrasında da iş imkanları konusunda öğrencisine yardımcı dokunabilir. İş ve burs için referans mektubunu danışman yazabilir.

Yükseköğretimde bilginin aktarılması ve araştırma çıktıları büyük ölçüde yüksek lisans ve doktora tezlerinin üretimi ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle üniversitelerde lisansüstü öğrenci danışmanlığının, akademik çıktıların ürüne dönüştürülmesindeki rolü akademisyenlerin temel sorumluluklarından birisidir. Danışmanlık, sadece araştırma sonuçlarının aktarılmasına katkı sağlamak değil, aynı zamanda danışman-öğrenci ilişkisi açısından da bir eğitim-öğretim modellemesidir. Bu yüzden akademik alanda, ister Yüksek Lisans isterse Doktora düzeyinde olsun başarılı bir tezin ortaya çıkabilmesi için akademik danışmanlık çok büyük önem arz etmektedir. Danışmanın öğrencisini doğru bilgilendirmesi, yönlendirmesi ve lisansüstü yaşama uyum sağlamasına yardımcı olması önemlidir. Ancak günümüzde bu destek artan öğrenci sayıları, sıklıkla değişen ders programları, yönetmelik ve yönergeler, akademik danışmanlığın etkin bir şekilde yürütülmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca, lisansüstü seviyelerde öğrencilerin ihtiyaçları ve danışmandan beklentileri farklılıklar göstermektedir.

Danışmanın, tez çalışmasında öğrencisine nasıl müdahale edeceği önemli bir konudur. Tezin iki sahibi vardır; tezin sahibi olan öğrenci ve danışmanı. Danışman tarafından yapılan eleştiriler, öğrencinin motivasyonunu bozmamalıdır. Daha bilimsel, daha iyi bir tez oluşturmak ve tez çalışmasının standardını yükseltmeyi amaçlamalıdır. Danışman eleştirileri özgüven artırıcı yöntemlerle yapılmalı asla öğrencinin ilerlemesini durdurmamalıdır.

Unutmayalım ki, lisansüstü eğitimin bu zorlu süreci danışman ve öğrencilerin birbirlerinden beklentilerini açıkça ifade ettikleri, iyi bir iletişim ile birbirlerine verdikleri değer, sevgi ve saygı çerçevesinde çok daha verimli ve güzel bir sürece dönüşecektir.

Özet olarak lisansüstü eğitimde enstitülerde danışmandan beklentiler şöyle sıralanabilir:

Enstitüde Danışman'dan Beklentiler

- Öğrencisine düzenli profesyonel danışmanlık vermesi
- Öğrenciyi zorunlu/seçmeli derslerin seçimi, kredi yükünün eksiksiz tamamlanması konusunda yol göstermesi
- Bilim alanı ile ilgili yetenek ve becerilerin (teorik, laboratuvar ve/veya saha) kazandırılması
- Doktora tezi konusunun belirlenmesi
- Tez konusuyla ilgili önem, amaç ve problemin tanımlanması
- Öğrenci ile birlikte gerektiğinde tez/sanatta yeterlilik çalışması/projesiyle ilgili etik kurul/etik komisyon başvurusunun yapılması
- Araştırma sürecinin tasarlanması ve araştırmaya ilişkin bildiri, yayın, patent vb. çıktıların planlanması
- Araştırma verilerinin toplanması, analizi ve yorumlanmasına yol gösterme
- Doktora tezinin yazılması ve sonuçlarının yayınlanması konularında yönlendirmesi ve desteklemesi
- Öğrenciden Yök-Lisansüstü Eğitim Ve Öğretim Yönetmeliği Ve Doktora Programı Genel Esaslar'a ait beklentilerini açıklar, öğrencisini destekleme ve cesaretlendirme
- Gerekirse Doktora/Sanatta yeterlik çalışmalarının yürütülebilmesinde kaynak sağlanması için proje (TÜBİTAK, BAP vb. gibi) başvurusu yapılması
- Doktora yeterlilik sınavı jüri üyeleri, tez izleme komitesi ve tez savunma sınavı jüri üyelerini program akademik kuruluna önerme
- Tez izleme komitesi toplantılarının zamanında yapılmasını takip etme
- Öğrenciye bir araştırma ekibinin üyesi olarak, grup içinde etkili bir şekilde nasıl çalışılacağı konusunda rehberlik sağlama
- Öğrencinin uygun bilimsel aktivitelere katılımını teşvik etme ve destekleme
- Öğrencisiyle görüşme takvimi oluşturma ve buna uyma
- Öğrencinin karşılaşılabileceği akademik sorunlarda yardım olma

Enstitüde Öğrenci Olmak

Danışmanların görev ve sorumluluklarının yanısıra elbette lisansüstü öğrencilerin de bu eğitim sürecinin daha verimli olabilmesi için uyması gereken birtakım görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Lisansüstü eğitime başlamış olan öğrenciler gelecekte beklentilerini, hedeflerini belirlemiş ya da belirlemekte olan öğrencilerdir. Öğrenciler, eğitim sırasında sorumluluklarını yerine getirmelidirler. Bilinmelidir ki sorumluluklar yerine getirilmeden bağımsızlık elde edilemez ve yetki sahibi olunmaz.

Lisansüstü eğitim-öğretim süreci boyunca, öğrenci gelişiminden kendi sorumludur. Bu nedenle öğrenci gelişmesi gereken yanlarını, gereksinimlerini kendine sormalı ve gelişimini izlemelidir.

Yüksek Lisans veya Doktora derecesine sahip olmak uğruna, zorlu bir sürece başlamaya karar vermek öğrenci için uğraş gerektiren bir süreçtir. Lisansüstü eğitim alacak öğrenci, bir araştırmanın nasıl yapılabileceğini öğrenmek, danışmanı ile etkileşimde bulunmak, kendini ve zamanını iyi yönetmek, diğer öğrenciler ile birbirlerinden destek alarak ve vererek uyumlu bir şekilde çalışmak ve karşılıklı işbirliği yapmak, sunum yapmak, kendi yeteneklerini yönlendirebilmek, tezi oluşturmak, kendini sınava hazırlamak, mezun olduktan sonra ne yapacağına karar vermek gibi konular ile uğraşmak durumundadır. Lisansüstü çalışma yapmanın ve ortaya tez gibi önemli bir ürün çıkarmanın anlamı; öğrencinin eğitim süresi içinde tek başına bilgi ve beceri yeteneklerini geliştirmesidir. Öğrencilerinden seçtikleri alan ile ilgili olarak temel bilgi ve becerilere sahip, istekli, teorik ve uygulamayı bütünleştirme becerisine sahip olmalarını beklenilmektedir.

Öğrencilerin lisansüstü eğitim hayatlarında kendini doğru ifade edebilmesi, öğrenmeye ve gelişime açık olması, idealist olması, mesleği sevmesi, benimsemesi, sorumluluk sahibi olması ve etik ilkelere uygun davranması son derece önemlidir. Danışmanları ile uyumlu bir eğitim süreci geçirmeleri adına öğrencilerin iletişim becerileri iyi olmalıdır. Öğrencilerden araştırmaları, sorgulamaları ve yaratıcı olmaları beklenmektedir. Bunun yanında günümüzde öğrencilerden özellikle saygılı olmaları ve ahlaki değerlere sahip olmaları beklenmektedir.

Enstitüde Öğrencilerden Beklentiler

- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Eğitim-Öğretim ve Sınav yönetmeliğine uygun davranması
- Akademik faaliyetler (ders, burs, tez, proje vb.) ile ilgili sorumlulukları üstlenir ve zamanında yerine getirmesi
- Danışmanı ile birlikte zorunlu/seçmeli derslerin seçimi, kredi yükünün tamamlanması, tez projesinin seçilmesi, tez konusuna uygun literatürün taranması, araştırma hipotezinin belirlenmesi, araştırma yöntemlerinin belirlenmesi, araştırma verilerinin analizi ve yorumlanması, tezin yazılması ve yayınlanmasından sorumlu olma
- Danışman ile birlikte gerektiğinde tez çalışması/projesiyle ilgili etik kurul/etik komisyon başvurusunun yapılmasından sorumlu olma
- Doktora çalışmalarını tamamlamak için danışmanı ile birlikte zaman göstergeli bir plan yapar, bu plana uyar ve plan dâhilinde çalışmalarını sürdürür, çalışmalarının son durumu ile ilgili bilgileri düzenli olarak danışmanına raporlaması
- Danışmanı ile düzenli bir görüşme takvimi oluşturması ve buna uyması
- Araştırma projesi ile ilgili olarak danışmanının belirleyeceği görevleri belirlenen zamanda tamamlaması
- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve işbirliği yaptığı diğer kurumların etik, gizlilik, çalışma prensipleri, güvenlik ve benzeri konulardaki kural ve uygulamalarına uymakla yükümlü olması
- Danışmanı ile birlikte, tez çalışmasının sonuçlarını bilimsel toplantılarda sunmak ve yayına hazırlamak ile yükümlü olması
- Tezini enstitünün tez yazım kılavuzuna uygun şekilde hazırlamakla yükümlü olması
- Danışmanının araştırma grubunda bulunan diğer araştırmacılara/öğrencilere karşı saygılı, yardımsever, profesyonel ve grup dinamiğine uygun bir şekilde davranmak ile yükümlü olması
- Danışmanının görüşünü alarak, tezde yeterlilik çalışmasının çıktılarını hazırlaması ve sunması
- Lisansüstü eğitim ile ilgili güncel mevzuata hakim olması

Tez nasıl yazılır?

Tez bir bilimsel araştırmanın genişletilmiş ve detaylanmış halde yazılmasıdır. Lisansüstü öğrencilerin, günümüzdeki bilginin hızla gelişimi karşısında, en doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmanın yolunu bilmeleri gerekmektedir. İstenilen bilgiye ulaşmanın yolu, sürekli ve düzenli olarak tıbbi araştırmaları okumak, yorumlamak, değerlendirmek ve bizzat araştırmalar yapmaktır. Bilimsel araştırma aynı zamanda bir öğrenme ve kendini geliştirme sürecidir. Bilimsel araştırma, bilginin herhangi bir bilim alanında, olgu veya ilkelerin ortaya konması için yapılan nesnel, düzenli ve sıralı çabadır.

Bilimsel Araştırmada Bulunması Gereken Temel İlkeler

- Araştırma katılan kişilere zarar vermemelidir.
- Araştırma tüm aşamalarında tarafsız olarak yürütülmelidir.
- Araştırmadaki uygulamalardan kişiler haberdar edilmeli, etik ve idari izinler alınmalıdır.
- Araştırmada toplanan tüm bilgiler amacı dışında kullanılmamalıdır.
- Elde edilen sonuçlar, araştırma tipi uygun olduğu ölçüde araştırmanın uygulandığı gruba genellenebilmelidir.

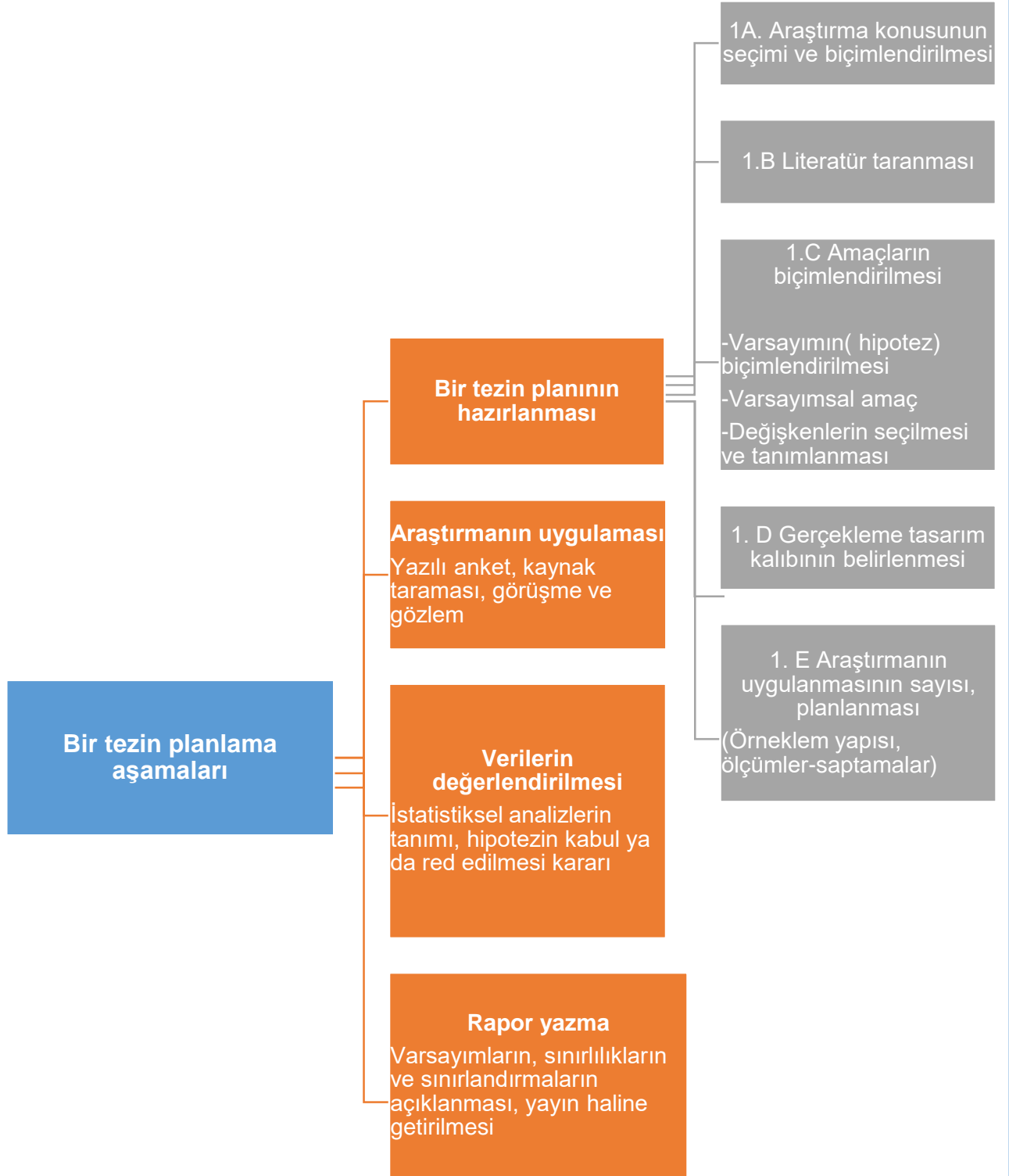
Bu bağlamda, bütün bilimsel araştırmaların uygun planlanması, tarafsız, güvenilir ve gerçeğe yakın sonuçlar verebilmesi ve sonuçların doğru değerlendirilebilmesi için araştırma yöntemleri ve araştırma planlamasının bilinmesi gerekir. Tezin konusuna, çalıştığı disiplinin özelliklerine göre değişebilse de bir teze başlamadan önce tez konusu ile ilgili olarak cevaplanması gereken bazı sorulara cevap vermek gerekir.

Teze Başlamadan Önce Tez Konusu İle İlgili Olarak Cevaplanması Gereken Soruların Listesi

- Tez konuyla ilgili neler biliniyor?
- Teze konu olan soru ile hangi cevap aranacak?
- Tezde ölçülmek istenen nedir?
- Tezde sorulan sorunun cevabı ne ile ölçülecek?
- Uygulanacak testler güvenilir mi?
- Tez sorusunu cevaplama ne kadarlık hata yapma kabul edebilir?
- Tez sonuçları kimler için genellenebilir?
- Mevcut koşullar (para, insan gücü, araç, gereç) tezi yapmak için uygun mudur?
- Tez sorusunu cevaplamak için zaman yeterli midir?

Soruların sayısı her gün artar, ancak bu cevaplar doğrultusunda en uygun araştırma yöntemi seçilebilir ve ilgili planlama yapılabilir.

Bir tezin planlanması tıpkı bir araştırma planlamada olduğu gibi dört adımdan oluşur. Tez planlama adımları Şekil'de sunuldu.

Şekil: Bir tezin planlama aşamaları

1.Araştırma Planının Hazırlanması

1.A. Araştırma konusunun seçimi ve biçimlendirilmesi : Bir tez yapmaya başlamadan önce iyi bir araştırma konusunun seçilmesi gerekir. Araştırma konusu iyi yapılmadığında, elde edilen verinin sunulması ve araştırmanın yazılması başarısız olacaktır.

Araştırma Konusunun Belirlenmesinde Uyulması Gereken İlkeler

- Tez konusu için uygun bir konu seçmek, zor ancak yapılması gereken bir işlemdir. Teze başlamanın ilk temel noktasıdır.
- Teze başlarken araştırma etiği ile ilgili bilinmesi gereken bilgiler öğrenilmeli ve kavranmalıdır. Tezin planlama, uygulama, yazma ve tezin yayımlanma aşamaları süreçlerinde de etik ilkeler dikkate alınmalıdır.
- Geniş kapsamlı bir konu araştırmacıyı zorda bırakabileceği gibi dar kapsamlı bir konu da incelenecek problemin aydınlığa kavuşturulmasını önleyebilir.
- Bundan dolayı araştırma konusu, yeni, özel, net, sonunda bilgi üretilmesini sağlayacak özellikte ve sınırlı olma özelliğini taşımalıdır.
- Araştırmacının bilimsel yetenek ve kapasitesi konu için uygun olmalıdır.
- Tezde veri derlemede kullanılan kaynağın güvenilirlik ve geçerliği incelenmelidir.
- Araştırmada kullanılacak malzeme, laboratuvar ve olanaklar kalite ve kantite yönünden yeterli olmalıdır.
- Tez belli bir zaman diliminde gerçekleşeceği için gerekli bütçe, zaman ve insan gücü yeterli olmalıdır.

1.B. Literatür taraması

Araştırma konusu seçerken ve araştırma konusu belirlendikten sonra konuyla ilgili literatür taramasına geçilir. Konu ile ilgili literatür incelemesi araştırmanın bel kemiğini oluşturur.

Literatür Taramasında Basamaklar
<ul style="list-style-type: none">• Tez konusunun odak sorusuna yönelik anahtar kelimeler belirlenir.
<ul style="list-style-type: none">• Veri tabanları seçilir.
<ul style="list-style-type: none">• İlgili kaynaklar seçilerek okunur.
<ul style="list-style-type: none">• Çalışmalar değerlendirilir, kritik edilir. Kritik etmede, Literatürün Amaçları Hipotezleri Referansları Metodolojisi Çalışma evreni Örneklem büyüklüğü Örneklem seçim yöntemleri Araştırmanın değişkenleri Ölçüm biçimleri kaydedilir.
<ul style="list-style-type: none">• Çalışmalardan çıkan bilgiler özetlenir/kodlanır.

1.C. Amaçların biçimlendirilmesi

Tez konusunun amacı, tez yürütücüsü ve yöneticisi tarafından ileri sürülen ve araştırma sonucunda gerçekleştirilecek hedefler olarak tanımlanabilir. Araştırmalarda “birincil amaç” ve gerekli ise bunun altında “ikincil amaçlar” belirtilir. Birincil ve ikincil amaçlar “açık” ve “özel” biçimde belirtilmelidir. Mevcut kaynaklar (zaman, bütçe, personel) ve mevcut veri ile bu amaçların gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği

denetlenir. Araştırmanın amacı, güncel bir sorunu çözmeye yönelik, bilime ve uygulamaya katkı yapılabilir olmalıdır.

Literatür taramasının ardından elde edilen bulgular ile var olan bilgi birikimi arasında ilişki kurularak araştırmanın «yapısı», «kavramları», «değişkenleri» belirlenir.

Amaçların biçimlendirilmesi ile **hipotezin kurulması** sağlanır: Hipotez, doğruluğu henüz bilinmeyen ve araştırma ile bulunmak istenen, test edilmek üzere ileri sürülen geçici sav olarak tanımlanır. Hipotezin her araştırma için kurgulanması gerekmez. Kaynak tarama ve tanımlayıcı araştırmalarda hipotez gerekmez.

Araştırmanın amaçları içinde neden-sonuç ilişkisini ortaya koymaya yönelik bir amaç varsa hipotez gereklidir. Analitik araştırmalar için hipotez kurgulanmalıdır.

Hipotez, çalışma konusunu problemi özelleştirme, ortaya koyma ve bir yöne doğrultma yönünden yararlı olabilir.

Bir Tezin Hipotezinde Bulunması Gereken Özellikler

- Belirgin, sade ve konuya özel olmalı.
- Test edilecek hipotezi derleme ve analiz için gerekli metod ve teknik veri bulundurmali.
- Ölçülebilir olmalı.
- Ölçülemezse test edilemez bundan dolayı bir sonuca varılabilir olmalı.
- Doğrulanabilir olmalı.
- Mevcut bilgilerin geldiği noktada yeni bir bilgi edinmeyi ya da mevcut bilgiler arasındaki tutarsızlığı gidermeyi amaçlamalı.

Değişkenlerin seçilmesi ve tanımlanması: Değişken, araştırmanın ölçülebilen her kavramına verilen addır. Araştırma konusuna uygun olarak değişkenlerin seçimleri, araştırma planlanmasında üzerinde önemle ve dikkatle durulması gereken hususlardandır. Burada uyulması gereken noktalar şunlar olmalıdır:

Tez Konusunun Değişkenlerini Belirlemede Uyulması Gereken Noktalar	
• Değişkenler belirlenmeli	Araştırma için uygun değişkenlerin seçimi, bilgi, beceri ve deneyim isteyen bir durumdur. Bunun ötesinde, değişkenlerin belirlenmesi ciddi bir literatür taraması ile gerçekleşir. Araştırmalarda sıklıkla yapılan hata, araştırma ile ilgili olmayan değişkenlerin seçilmesidir.
• Değişkenlerin tanımları yapılmalı	Tanımların çok iyi yapılması ulusal/uluslararası standartlara uygun olması gerekir.
• Yeni değişkenler oluşturmak	Açık ve anlaşılır, kabul görmüş ölçütlerle tanımlanması gerekir.
• Değişkenler ölçülebilir olmalı	Değişkenlerin kavramsal ya da kuramsal modelde tartışılan yapıların çoğunu ölçebilmesi istenir.
• Değişkenlerin ölçüm biçimleri belirlenmeli	Üzerinde görüş birliği bulunmaya tanımların açık, anlaşılır ve kabul edilir kavramlarla anlatılması gerekir.
• Değişkenlerin ölçüm işlemleri belirlenmeli	Ölçüm hataları, ölçüm yapan kişiye, araştırmaya alınan gönüllüye ve ölçüm aracına bağlı hatalar şeklinde olabilir. Bu hata kaynaklarının en aza indirilmesi gerekir.
• Bağımlı ve bağımsız değişkenler belirlenmeli	Varsayımın amacına göre, nedensel çalışmalarda neden ve sonuç değişkenlerinin belirlenmesi gerekir. Birlikte değişim gösteren değerlendirmelerde ise, bağımsız ve bağımlı değişkenlerin seçimi yapılmalıdır.
• Değişkenin türü belirlenmeli	Nitel (sayılabilir olması) mi, yoksa nicel (ölçülebilir) mi olacak
• Değişkenler derlenmeli	Nasıl analiz edileceğine, hangi testlerin kullanılacağına ve nasıl sunulacağına karar verilmelidir.

1.D. Gerçekleme tasarım kalıbının belirlenmesi

Tez konusunun tasarımı, geçerliliği ve güvenilirliği en üst düzeye çıkaran ve yanlılık (bias) ya da hatayı en düşük düzeye indiren şekilde olmalıdır. Bilinmelidir ki, araştırma tasarımı araştırmaların sanatsal ve bilimsel yönüdür. Araştırma tasarımı, bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkinin olabildiğince kesin olarak belirtilmesini sağlar. Veri derleme aşamasının planlanması araştırma deseninin (düzeninin) kararlaştırılmasından sonra başlamalıdır.

Araştırma desen çeşitleri	
I- Gözlemsel araştırmalar	<p>Araştırmacının, verilerin belirlenmesinde, oluşmasında hiçbir katkı ve öncü değerlendirmede bulunmadığı araştırmalar.</p> <p>Tanımlayıcı gözlemsel araştırmalar: Belli bir toplulukta hastalıkların sıklığını belirlemek Hastalıkların kişi, yer ve zaman özelliklerini tanımlamak Toplumun risk gruplarında (belli riskli iş grupları, çocuklar, olumsuz yaşam koşulları olanlar) hastalıkların sıklığını bulmak Hastalıkların toplumda oluşturduğu hastalık yükü, ekonomik kaybı tespit etmek, vb.</p> <p>Analitik gözlemsel araştırmalar: Hastalık nedenlerini <u>kesitsel</u>, vaka-kontrol ve <u>kohort</u> araştırmalar ile belirlemek Çeşitli hastalıklar için etken-sonuç ilişkilerini değerlendirmek Hastalıklar ile ilişkili olabilecek çevresel etkenleri araştırmak, vb.</p>
II- Deneysel araştırmalar	<p>Araştırmacı tarafından tüm şartları, uygulamaları belirlenen araştırmalardır. <u>Nedensel</u> faktörlere yönelik uygun önleme müdahale yöntemlerini seçmek, Tanı yöntemleri ile karşılaştırmak, Tedavi yöntemleri, eğitim yöntemlerini karşılaştırmak, vb.</p>
III- Metodolojik araştırmalar	<p>Yöntem etkinliklerinin ve güvenilirlik ve geçerliliklerinin belirlendiği araştırmalardır. Tanı yöntemlerinin geçerlilik ve güvenilirliğinin test edilmesi Tanı yöntemlerinin etkinliğinin araştırıldığı araştırmalar</p>
IV-Sistemik derleme ve meta analiz	<p>Toplanmış veriler ve yayınlardan sonuç çıkartmaktır.</p>

1.E. Tez uygulanmasının planlanması

Bir araştırmada katılımcı seçme yöntemi araştırmanın kritik bir o kadar da karmaşık bölümdür. Öncelikle Tez ile ilgili şu sorulara cevap verilmesi gerekmektedir.

Şekil: Tez planlama aşamasında cevap verilmesi gereken sorular

En doğru sonuç, bilginin alındığı evrenin tümünden elde edilen sonuçtur. Toplumdaki olguların tüm birimlerine ulaşmayı hedefleyen çalışmaya tarama denir. Ancak, evrenin tümüne ulaşmak çok zordur, neredeyse imkânsız, çoğu kez de gereksizdir. Bunun yerine, tüm toplumun yerine geçebilecek, onu simgeleyebilmek, değerlerini yansıtabilmek koşulu ile kısıtlı bir örneklem grubunda çalışılır. Büyüklüğü N içerikli bir evrenden, n sayıda, evreni simgeleyebilecek parça, örnek alınması ve onun değerlendirilmesi yöntemine örnekleme denir.

Örneğin seçildiği toplumu temsil yeteneği ve yeterlilik özelliği taşıması gerekir. Temsil yeteneği, bir ana evrende araştırılan özellikleri taşıyabilmesidir. Yeterlilik özelliği, bir örnek grubunun toplum içinde aranan özelliği yansıtabileceğine güvenilen büyüklükte, hacimde olmasıdır. Bir araştırmanın sonuçlarının doğruluk ve güvenilirliği örnek büyüklüğü ile doğrudan ilişkilidir. Örnek hacmi, yapılacak çalışmaya uygun

standart formüllerden yararlanarak hesaplanabilir. Formüller uygulanmadan önce cevaplandırılması gereken sorular vardır:

Örnek Hacmi, Hesaplamadan Önce Cevaplandırılması Gereken Sorular

- Beklenen sonucun, istenilen istatistiksel anlamlılık düzeyi ne olmalıdır?
- Gerçek etkiyi kaçırmanın kabul edilebilir ölçüsü ne kadardır?
- Araştırılan etkinin boyutu ne kadardır?
- Toplumda araştırılan hastalığın prevalansı (sıklığı) ya da ölçülecek değişkenin ortalaması ne kadardır?
- Karşılaştırılan grupların birbirine nispetleri ne kadardır?

Örneklem hacmi kadar, örneğin temsil yeteneğinin de bulunması önemlidir. Örneklem, yeterli sayıda değil, yanlış seçim yapılmışsa veya yanlış ya da uygun olmayan yöntemle seçilmişse bu araştırma sonuçlarına göre doğru karar vermek olası değildir.

2. Araştırmanın Uygulanması

Bir tez konusunun araştırılmasında objektif ve sağlıklı sonuçlar elde edebilmek için araştırma yöntemleri ve analiz kadar önemli olan nokta veri toplama yöntemi seçimi yöntemi ve uygulamasıdır. Araştırmacının problemini çözmek amacıyla kullanabileceği her türlü bilgiye veri denir. Veri, araştırma sorusunun çözümüne hizmet edebilecek her türlü ölçüm, değer, olgu ve bilgi olarak tanımlanır. Araştırma konusuna uygun veri toplama yolunun ve yollarının tespit edilmesi, araştırmanın temel dayanağı olan verilerin ölçülmesi ve toplanması araştırmanın en önemli noktalarıdır.

Bilgi alanlarının çokluğu ve çeşitliliğine bağlı olarak sayısız veriden söz edilebilir. Tıp alanında veri toplama yöntemi araştırmanın niteliğine bağlı olarak deney ve gözlemler sonucunda elde edilen bilgi olabilirken, sosyal bilim yöntemlerinden yazılı kaynak taraması, anket, görüşme ve gözlem şeklinde de veri toplanabilir.

Araştırmacılar, veri derlemede kullanılacak en uygun yöntemi ve seçilen yöntemin iyi ve sakıncalı yanlarını tartışıp kararlaştırır. Veri toplamada kullanılacak

aracın mutlaka geçerlik ve güvenilirliğinin bilinmesi ve deney sırasında da bu açıdan test edilmesi gerekir.

3. Verilerin Değerlendirilmesi

Tez konusuna ait verilerin değerlendirilmesi iki aşamalı olmalıdır. Birinci aşamada verilerin yüklenmesi, denetlenmesi, ikinci aşamada istatistiksel analizlerin yapılması gelir. Verilerin yüklenmesinin yapılabilmesi için öncelikle kodlanması gerekir. Ardından denetleme işlemi gelir. Verideki en küçük ve en büyük değerlerle ya da veriler arasındaki tutarlılıkla hata denetimi yapılır.

Verilerin uygun analizi, istatistiksel analizlerin tanımı, üretilecek tablo ve grafikler ve bulguların sunum biçimi veri derleme aşaması başlamadan önce belirlenmelidir.

4. Rapor Yazma

Varsayımların, sınırlılıkların ve sınırlandırmaların açıklanması ve tez raporunun yazılması aşamasıdır. Tez sonuçları rapor yazma tekniğine uygun olarak sunulmalıdır. Enstitülerde tez yazım kuralları farklılıklar gösterebileceğinden ve güncellemeler yapılabileceğinden güncel tez yazım kuralları okunmalı ve tez raporu buna göre hazırlanmalıdır.

Bir Tezin Temel Bölümleri	
<ul style="list-style-type: none">Giriş ve Amaç	Soru, varsayım nedir? Tez çalışmasında neyin belirlenmesi amaçlanmaktadır?
<ul style="list-style-type: none">Genel Bilgiler	Konu ile ilgili genel bilgiler ve literatür özeti
<ul style="list-style-type: none">Gereç ve Yöntemler <p>Araştırmanın Etik kurul Onayı</p> <p>Araştırmanın tipi</p>	Soruya yanıt arama düzeni, yaklaşımı nedir?

<p>Araştırmanın Evreni ve Örneklemi/Çalışma Grupları</p> <p>Araştırma prosedürü</p> <p>Araştırmanın Değişkenleri</p> <p>Verilerin Değerlendirilmesi</p> <p>Araştırmanın Sınırlılıkları</p> <ul style="list-style-type: none">• Bulgular• Tartışma <ul style="list-style-type: none">• Sonuç ve Öneriler Bölümü <ul style="list-style-type: none">• Kaynaklar Dizini	<p>Nesnel olarak neler bulunmuştur?</p> <p>Çalışmada bulunan sonuçların 'Anlamı' nedir? Bulguların yorumlandığı bölüm</p> <p>Çalışma sonuçlarına dayalı öneriler sunulmalıdır.</p> <p>Kaynak göstermenin dört temel amacı; 1-Ahlaki ve yasal kurallara uymak, 2-Aktarılan bilimsel gerçeği doğrulamak, 3-Araştırmada ileri sürülen görüşleri, destekleyen ve desteklemeyen kaynaklarla karşılaştırmak, 4-Okuyucuya aynı konuyla ilgili öteki önemli kaynakları tanıtmak.</p>
--	--

Kaynaklar

- 1- Şahin H(ed): Lisansüstü Eğitimde Danışmanlık El Kitabı. Ege Üniversitesi yayınları. İzmir 2019
- 2- Metintaş S, Atay E. Dermatolojik Hastalıklarda Araştırma Yöntemleri. ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi. Dermatoloji ve Halk Sağlığı Özel Sayısı;2019:1-26
- 3- Armitage P andBerry G. Statistical Methods in Medical Research.3rd edition, BlackwellScience, 1994.
- 4- Beaglehole R, Bonita R, Kjellström T: Temel Epidemiyoloji, Nazan Bilgel: (çev): Dünya Sağlık Örgütü, 1993.
- 4-Şenocak M.Ş: Klinik Biyoistatistik. Nobel Tıp kitabevleri, 2009, İstanbul. 2.
- 5-Tabak RS (ÇevEd): Munro Sağlık Araştırmalarında İstatistiksel Yöntemler. Plichta SB, Kelvin E (eds)WoltersKluwer. Lippincott Williams &Wilkins. Palme yayıncılık, Ankara, 2015.
- 6- T.C. Sağlık Bakanlığı: Temel Epidemiyoloji (Çev). WHO: Bonita R, Beaglehole R, Kjellström T(Eds),T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Sağlık Kurumu, 2.baskı, Ankara, 2009.
- 7-Karagöz Y: SPSS 21.1 Uygulamalı Biyoistatistik Tıp, Eczacılık, Diş hekimliği ve sağlık bilimleri için. Nobel yayıncılık, 1.baskı, Ankara, 2014.
- 8- Çakır B. Tıbbi Araştırma Teknikleri: Temel Özellikler, Yarar ve Kısıtlılıklar, Olası Hata Kaynakları. http://www.toraks.org.tr/kisokulu3-pptpdf/Banu_cakir.pdf.
- 9- Chan YH: Biostatistics 101:Data Presentation. SingaporeMed J. 2003; 44(6): 280-285.
- 10- Çakır B. Sağlık Araştırmalarında Bias (Yanlılık, taraf tutma): Tipleri, sınıflandırılması, nedenleri, önleme yöntemleri-I. Türkiye Klinikleri J MedSci. 2005;25:100-110.
- 11- Şenocak M: Temel Biyoistatistik. 1 inci baskı, Çağlayan Basımevi, İstanbul, 1990.
- 12- Şenocak M: Özel Biyoistatistik. 1 inci baskı, Çağlayan Basımevi, İstanbul, 1992.
- 13- Turhan E, İnanlı T: Gastroenterologlar için İstatistik ve Epidemiyoloji. Gastroenteroloji ve Karaciğer Hastalıkları (içinde)(ed. Long RG, Scott BB), çeviri editörü: Onuk MD, Medikal yayıncılık, İstanbul, 2008.